[2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 825

ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਅਗਰਵਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜ (ਐਨਸੀਟੀ ਦਿੱਲੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ

(2017 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਨੰਬਰ 7281-7282)

ਮਈ 15, 2018

[ਕੁਰੀਅਨ ਜੋਸਫ, ਮੋਹਨ ਐਮ ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਾਰ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਸਿਨਹਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਜ਼ਮਾਨਤ - ਕੀ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ- ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਹਨ: ਇਕ ਇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ - ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ: (i) ਕੀ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ; (ii) ਕੀ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ-ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ, 1973-ਧਾਰਾ 438 ਦੁਆਰਾ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਬੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1980) 2 ਐਸਸੀਸੀ 565: [1980] 3 ਐਸਸੀਆਰ 383;** ਸਿੱਧਰਾਮ ਸਤਲਿੰਗੱਪਾ ਮਹੇਤਰੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2011) 1 ਐਸਸੀਸੀ 694: [2010] 15 ਐਸਸੀਆਰ 201;** ਭਦਰੇਸ਼ ਬਿਪਿਨ ਭਾਈ

ਸੇਠ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2016) 1 ਐਸਸੀਸੀ 152: [2015] 10 ਐਸਸੀਆਰ 398;** ਸਲਾਉਦੀਨ ਅਬਦੁਲਸਮਦ ਸ਼ੇਖ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **(1996) 1 ਐਸਸੀਸੀ 667: [1995] 6 ਸੁਪ ਐਸਸੀਆਰ 556;** ਕੇ.ਐਲ. ਵਰਮਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1998) 9 ਐਸਸੀਸੀ 348;** ਸੁਨੀਤਾ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2005) 1 ਐਸਸੀਸੀ 608: [2004] 6 ਸੁਪ ਐਸਸੀਆਰ 707;** ਅਦਰੀ ਧਰਨ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਡਬਲਯੂ.ਬੀ. **(2005) 4 SCC 303: [2005] 2 SCR 188**; ਨਿਰਮਲ ਜੀਤ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2004) 7 ਐਸਸੀਸੀ 558: [2004] 3 ਸੁਪ ਐਸਸੀਆਰ 1006**; ਐਚਡੀਐਫਸੀ ਬੈਂਕ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਜੇ.ਜੇ. ਮੰਨਨ (**2010) 1 ਐਸਸੀਸੀ 679: [2009] 16 ਐਸਸੀਆਰ 590;** ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(2018) ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 415 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**।

825

XXXXXX

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ		
[1980] 3 SCR 383	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 2
[2010] 15 SCR 201	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 3
[2015] 10 SCR 398	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 3
[1995]6 Suppl. SCR 556	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
(1998) 9 SCC 348	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[2004]6 Suppl. SCR 707	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4

[2005] 2 SCR 188	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[2004]3 Suppl. SCR 1006	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[2009] 16 SCR 590	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 5

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2017 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਨੰਬਰ 7281-7282

2017 ਦੇ ਬੀਏ ਨੰਬਰ 1415 ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 02.08.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ, ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ , ਐਚ.ਪੀ. ਰਾਵਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੀਤਾ ਲੂਥਰਾ, ਨਿਪੁੰਨ ਸਕਸੈਨਾ, ਆਦਿੱਤਿਆ ਪੀ. ਅਰੋੜਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਿਵਿਆ ਆਨੰਦ, ਅਭੈ ਕੁਮਾਰ, ਵਿਨੀਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੌਰਭ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਪ੍ਰਣਯ ਰੰਜਨ, ਸੀ.ਕੇ. ਸੁਚਰਿਤਾ, ਸੰਜੇ ਕੇ.ਆਰ. ਤਿਆਗੀ, ਆਯੂਸ਼ ਆਨੰਦ, ਸੁਭੇਂਦੂ ਆਨੰਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਰੂਤੀ ਅਗਰਵਾਲ, ਉੱਜਵਲ ਜੈਨ, ਪ੍ਰਤੀਕ ਯਾਦਵ, ਬੀ.ਵੀ. ਬਲਰਾਮ ਦਾਸ, ਸੀ.ਐਸ.ਐਨ. ਮੋਹਨ ਰਾਓ, ਲੋਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਬੀ. ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕੁਮਾਰ ,ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਕੁਰੀਅਨ, ਜੇ. 1. ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਹਨ।

2. ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ **ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਬੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਕੇਸ**[1]

[1] (1980) 2 SCC 56

3. **ਸਿੱਧਰਾਮ ਸਤਲਿੰਗੱਪਾ ਮਹੇਤਰੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**[2] ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। **ਮਹੇਤਰੇ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ:

"94. ਸਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅੰਤਰਿਮ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

95. ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਸਿਬੀਆ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਮਹੇਤਰੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ **ਭਦਰੇਸ਼ ਬਿਪਿਨ ਭਾਈ ਸੇਠ** ਬਨਾਮ **ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ** [3] ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲਾਈਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। **<u>ਸਲਾਉਦੀਨ ਅਬਦੁਲਸਮਦ ਸ਼ੇਖ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ</u>** [4] ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ **ਸਿਬੀਆ ਦੇ** ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ: -

2. ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ, ਜੇ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ। ਗੈਰ-ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਤਰੀਕ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਹੋਣ ਜਾਂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

---

[2] (2011) 1 ਐਸਸੀਸੀ 694

[3] (2016) 1 ਐਸਸੀਸੀ 152

[4] (1996) 1 ਐਸਸੀਸੀ 667

<u>XXXXXX</u>

3. ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਤਲ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਆਦ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਸਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਪਾਲਣਾ **ਕੇ.ਐਲ. ਵਰਮਾ** ਬਨਾਮ **ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ** [5], **ਸੁਨੀਤਾ ਦੇਵੀ** ਬਨਾਮ **ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ** [6] **ਅਦਰੀ ਧਰਨ ਦਾਸ** ਬਨਾਮ **ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ** [7] ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। **ਕੇ.ਐਲ. ਵਰਮਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, **ਸਲਾਉਦੀਨ** (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

"3. ਅਸੀਂ 9-10-1996 ਅਤੇ 11-10-1996 ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲਣ ਤੱਕ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 9-10-1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਲਾਉਦੀਨ ਅਬਦੁਲਸਮਦ ਸ਼ੇਖ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੰਤਰਿਮ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਿਛਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ, ਜੇ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੈਰ-ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਿਰਫ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਮਿਆਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ 'ਤੇ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਉਸ ਮਿਆਦ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਦਿਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਣ, ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ

ਹਨ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਜੇ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਲਾਉਦੀਨ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। "

[5] (1998) 9 ਐਸਸੀਸੀ 348

[6] (2005) 1 SCC 608

[7] (2005) 4 ਐਸਸੀਸੀ 303

XXXXXX

ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਅਗਰਵਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨਸੀਟੀ ਦਿੱਲੀ) [ਕੁਰੀਅਨ, ਜੇ.] 829

ਨਿਰਮਲ ਜੀਤ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [8], **ਕੇ.ਐਲ. ਵਰਮਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "... ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ... ਧਾਰਾ 439 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੋੜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ:

"**13**. ਸਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇ.ਐਲ ਵਰਮਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ "ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵੀ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਣ, ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ"।

xxx xxx xxx xxx

XXXXXX

20. ਸਲਾਉਦੀਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਬਕਾਇਦਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 439 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 439 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਾਅ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਿਨੈਕਾਰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 439 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਰਮਾ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਵਧਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਣਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 439 ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਤਨ ਲਾਲ ਅਰੋੜਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਣਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਿਹਤਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 439 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ' ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ।

[8] (2004) 7 SCC 558

XXXXXX

xxx **xxx** **xxx**

23. ਜੇ ਧਾਰਾ 438 ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਲਾਉਦੀਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 439 ਵਿੱਚ

ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਿਨੈਕਾਰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੱਕ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਧਾਰਾ 439 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਿਆ ਪੱਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੇਲੋੜਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

5. **ਐਚਡੀਐਫਸੀ ਬੈਂਕ ਲਿਮਟਿਡ** ਬਨਾਮ **ਜੇ. ਜੇ. ਮੰਨਨ** [9] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਸਿਬੀਆ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 438 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਪੈਰਾ 14 ਅਤੇ 18 ਤੋਂ 20 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ-

14. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਬੀਆ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 438 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਦੱਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਲਾਭਕਾਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਜੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੱਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਝੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

xxx xxx xxx xxx

18. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਅਦਰੀ ਧਰਨ ਦਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਲਾਉਦੀਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ

ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸਿਰਫ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਮਿਆਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ 'ਤੇ, ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਤੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[9] (2010) 1 ਐਸਸੀਸੀ 679

XXXXXX

19. ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਜਾਂ ਅਪਮਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇਣ ਲਈ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

20. ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮਾਮਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ

ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

21. ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਕਦੇ ਵੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਬੇਤੁਕੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 240 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

6. **<u>ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ</u>** ਬਨਾਮ **<u>ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ</u>** [10] **<u>ਦੇ</u>** ਪੈਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"14. ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ (ਧਾਰਾ 173 (2), ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ) ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 439 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ੀ ਧਾਰਾ 438 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਸੀ , ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 438 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਧਾਰਾ 439 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

---

[10] (2018) ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 415

<u>XXXXXX</u>

7. ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ **ਸਿਬੀਆ (ਸੁਪਰਾ)** 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ,**ਮਹੇਤਰੇ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ **ਸਲਾਉਦੀਨ** (ਸੁਪਰਾ), **ਕੇ.ਐਲ. ਵਰਮਾ** (ਸੁਪਰਾ), **ਆਦਿਰੀ ਧਰਨ ਦਾਸ** (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ **ਸੁਨੀਤਾ ਦੇਵੀ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਣਉਚਿਤ ਹਨ। ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ: -

123. ਸਿਬੀਆ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਐਲਾਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਿਬੀਆ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 438 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਐਲਾਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਤਹਿਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

124. ਸਿਬੀਆ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਲਾਉਦੀਨ ਅਬਦੁਲਸਮਦ ਸ਼ੇਖ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, ਕੇ.ਐਲ. ਵਰਮਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ, ਅਦਰੀ ਧਰਨ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੁਨੀਤਾ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

125. ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ 'ਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ: (ਐਸਸੀਸੀ p. 632d)

"ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੁਝ ਅਸਧਾਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਸਿਬੀਆ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

xxx xxx xxx xxx

127. ਪੈਰਾ 124 ਅਤੇ 125 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਸਿਬੀਆ ਕੇਸ 1 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਵੀ ਉਲਟ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 438 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

xxx xxx xxx xxx

XXXXXX

138. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਛੋਟੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਬਰਾਬਰ ਤਾਕਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 124 ਅਤੇ 125 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਸਿਬੀਆ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 124 ਅਤੇ 125 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਣਉਚਿਤ ਹਨ।

8. ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰੀਨ ਪੀ. ਰਾਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ

ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ **ਸਿਬੀਆ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

9. ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ **ਸਿਬੀਆ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਹੈ।

10. **ਸਿਬੀਆ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਰਚਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਫਆਈਆਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ (ਹੇਠਾਂ ਪੈਰਾ 43 ਦੇਖੋ)। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ **ਸਿਬੀਆ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੈਰਾ 19, 40, 42 ਅਤੇ 43 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ: -

"**19**..... ਧਾਰਾ 438 (1) ਤਹਿਤ ਰਾਹਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 438 (2) ਤਹਿਤ ਉਚਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਰਵਿਘਨ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਤਹਿਤ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੋਜ ਦਾ ਕੇਸ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖੋਜ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਲਈ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਦੇਵਮਨ ਉਪਾਧਿਆਏ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਜੁਰਮ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ

ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਨੀਂਹ ਇਹ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 46 ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਰਸਮੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ: ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 167 (2) ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

xxx **xxx** **xxx** **xxx**

XXXXXX

40. ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ (2). ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ "ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਹੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 438 (1) ਤਹਿਤ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ "ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ" ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹੀ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਥਿਤ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੰਬਲ

ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ, ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਧਾਰਾ 438 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਤਰਕ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਜੋ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਵਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ।

XXXXXX

xxx xxx xxx

42. ਧਾਰਾ 438 (1) ਤਹਿਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਛੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਹੋਏ। ਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਪਨ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵੀ ਬਿਨੈਕਾਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਧਾਰਾ 438 (1) ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਅਦਾਲਤ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਤਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੀਮਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 437 ਜਾਂ 439 ਤਹਿਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਥਿਰ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਮ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

43. ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਧਾਰਾ 438 (2) (i), (ii) ਅਤੇ (iii) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ (a) ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ , ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਸੁਵਿਧਾ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 438 (1) ਤਹਿਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। "

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

11. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ:

(1) ਕੀ ਧਾਰਾ 438 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ।

(2) ਕੀ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

12. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।

[2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 838

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਟਾਟਾ ਏਆਈਜੀ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2018 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2253)

ਮਈ 17, 2018

[ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ,CJI ਅਤੇ ਏ.ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਜੇ.]

ਮੋਟਰ ਵਹੀਕਲ ਐਕਟ, 1988-ਧਾਰਾ 166-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਘਾਤਕ ਹਾਦਸੇ- ਟਰੱਕ ਨੇ ਪੀੜਤ ਦੇ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ - MACT-ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ - ਕਿਹਾ : ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਹਨ ਕੋਲ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ - ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਵਾਹਨ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਸੀ - ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ- ਇਸ ਲਈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਅਦਾ ਕਰੇ, ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ- ਸਿਧਾਂਤ/ਸਿਧਾਂਤ-ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਵਸੂਲੀ ਸਿਧਾਂਤ।

ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਕਿ: ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਵਾਹਨ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਅਦਾ ਕਰੇ। ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸਵਰਨ

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 23] [851-F-H]

38

XXXXXX

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਏਆਈਜੀ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ 839

ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2004) 3 ਐਸਸੀਸੀ 297: [2004] 1 ਐਸਸੀਆਰ 180- 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਛੱਲਾ ਭਰਥੰਮਾਅਤੇ ਹੋਰ **(2004) 8 ਐਸਸੀਸੀ 517: [2004] 4 ਸੁਪ. ਐਸਸੀਆਰ 587**; ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਖੇਮਾਕਾ ਬਨਾਮ ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ **2014 (3) ਆਰਸੀਆਰ (ਸਿਵਲ) 1018;** ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕਮਲੇਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **2006 (3) ਆਰਸੀਆਰ (ਸਿਵਲ) 634**; ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਆਈ.ਸੀ.ਆਈ.ਸੀ.ਆਈ. ਲੋਮਬਾਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ **2015 ACJ 1793**; ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਲੇਹਰੂ **(2003) 3 ਐਸਸੀਸੀ 338: [2003] 2 ਐਸਸੀਆਰ 495;** ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ **(2016) 3 ਐਸਸੀਸੀ 100;** ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਮੀਨਾ ਵਰਿਆਲ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2007) 5 ਐਸਸੀਸੀ 428: [2007] 4 ਐਸਸੀਆਰ 641;** ਐਚ.ਡੀ.ਐਫ.ਸੀ. ਬੈਂਕ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਸ਼ਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2015) 3 ਐਸਸੀਸੀ 679**; ਪੂਰਨਿਆ ਕਲਾ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2014) 14 ਐਸਸੀਸੀ 142** - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

2018 ਦਾ ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ		
[2004] 4 Suppl. SCR 587	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 3

2014 (3) RCR (Civil) 101	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
2006 (3) RCR (Civil) 634	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
2015 ACJ 1793	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[2004] 1 SCR 180	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 12
[2003] 2 SCR 495	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 15
(2016) 3 SCC 100	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 18
[2007] 4 SCR 641	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 18
(2015) 3 SCC 679	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 19
(2014) 14 SCC 142	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 19

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2018 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2253.

ਐਫ.ਏ.ਓ. ਨੰਬਰ 1702/2016 ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 10.08.2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

XXXXXX

ਸੁਧੀਰ ਵਾਲੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਹਾਰਿਕਾ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤਰੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੇ. ਏਨਾਤੋਲੀ ਸੇਮਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਨ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, CJI 1. ਦੂਜੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਪਤੀ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਮੋਟਰ ਵਹੀਕਲ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 166 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਲਈ) ਤਹਿਤ ਮੋਟਰ ਦੁਰਘਟਨਾ ਕਲੇਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਪਠਾਨਕੋਟ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 36,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ 2013 ਦੇ MACT ਕੇਸ ਨੰਬਰ 70 ਵਜੋਂ ਦਾਅਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਦਾਅਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 19.02.2013 ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਟਰੱਕ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੰ. ਪੀਬੀ-06-6894 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨੇ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਕਈ ਅਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2. ਬੀਮਾਕਰਤਾ, ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਹੈ, 'ਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਾਹਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਰਾਈਵਰ ਕੋਲ ਵੈਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਪੱਖ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਵਾਹਨ ਕੋਲ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਹਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਵੱਲੋਂ, ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਵਾਹਨ ਦਾ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨਾਲ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦਾ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਟਰੱਕ ਦੇ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ।

3. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਹਨ ਸਤੰਬਰ 2012 ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 20.12.2012 ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ 26.02.2013 ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹਾਦਸਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 19.02.2013 ਨੂੰ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ।

ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਛੱਲਾ ਭਰਥੰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ , ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 15,63,120/- ਰੁਪਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੱਕ 9% ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰੇ। ਫੈਸਲਾ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਕੁਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

[1] (2004) 8 SCC 517

XXXXXX

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਏਆਈਜੀ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, CJI] 841

4. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵੱਲੋਂ 20.11.2014 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ 2016 ਦੇ ਐਫ.ਏ.ਓ ਨੰਬਰ 1702 ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2, ਜੋ ਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਵਾਹਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਨੇ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ 19.02.2013 ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਫੀਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ 27.02.2013 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਹਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਮਿਟ ਦੇਣ ਲਈ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਬਿਨਾਂ ਵੈਧ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ **ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਖੇਮਾਕਾ ਬਨਾਮ ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ**[2]**, ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕਮਲੇਸ਼ ਕੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ** [3] **ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਆਈ.ਸੀ.ਆਈ.ਸੀ.ਆਈ. ਲੋਮਬਾਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ।**

5. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਨੇਕਚਰ A-1 ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਾਲਕ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 66 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ **ਛੱਲਾ ਭਰਥੰਮਾ** ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੇ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਰਮਿਟ ਦੇਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੱਲੇ ਜੱਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

6. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਧੀਰ ਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

7. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਦਸਾ 19.02.2013 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ 27.02.2013 ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 2 (28) ਅਤੇ 2 (31) ਜੋ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਜਾਂ "ਵਾਹਨ" ਅਤੇ "ਪਰਮਿਟ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ: -

---

[2] 2014 (3) ਆਰ.ਸੀ.ਆਰ. (ਸਿਵਲ) 1018

[3] 2006 (3) ਆਰ.ਸੀ.ਆਰ. (ਸਿਵਲ) 634

[4] 2015 ਏ.ਸੀ.ਜੇ. 1793

XXXXXX

"(28) "ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ" ਜਾਂ "ਵਾਹਨ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਕੋਈ ਵੀ ਯੰਤਰਿਕ ਤੰਤਰ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਨ ਚਾਹੇ ਉਤੇਜਨਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਜਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੈਸੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਟ੍ਰੇਲਰ; ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੇਲ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਾਹਨ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਫੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੰਦ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਜਾਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪਹੀਏ ਵਾਲਾ ਵਾਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਇੰਜਣ ਸਮਰੱਥਾ 25 ਘਣ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ;

(31) "ਪਰਮਿਟ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰਮਿਟ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਵਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਵਰਤੋਂ" ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ "ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

8. ਧਾਰਾ 2 (47) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਵਾਹਨ, ਇੱਕ ਮਾਲ ਗੱਡੀ, ਇੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਬੱਸ ਜਾਂ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸੇਵਾ ਵਾਹਨ। ਧਾਰਾ 66 ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਲਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਵਜੋਂ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਚਾਹੇ ਅਜਿਹਾ ਵਾਹਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਜਵਾਬੀ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਪਰਮਿਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਯਾਤਰੀ ਜਾਂ ਮਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਮਾਲ ਵਾਹਨ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ

ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲ ਗੱਡੀ ਪਰਮਿਟ ਧਾਰਕ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟ੍ਰੇਲਰ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਟ੍ਰੇਲਰ ਦੀ ਡਰਾਇੰਗ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 1994 ਦੇ ਐਕਟ 54 ਦੁਆਰਾ 14.11.1994 ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਾਹਨ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਧਾਰਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੈਮੀ-ਟ੍ਰੇਲਰ ਲਈ ਉਸ ਜੁੜਿਆ ਵਾਹਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ-ਪ੍ਰੇਰਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 2 (2) "ਜੁੜਿਆ ਵਾਹਨ " ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਰਧ-ਟ੍ਰੇਲਰ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਏਆਈਜੀ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, CJI] 843

9. ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 66 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਕੁਝ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

(3) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ:-

(a) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਪਾਰਕ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(b) ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ, ਸੜਕ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਜਾਂ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(c) ਕਿਸੇ ਵੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਲਈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਪੁਲਿਸ, ਫਾਇਰ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਜਾਂ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(d) ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਵਾਜਾਈ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਜੋ ਸਿਰਫ ਲਾਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

(e) ਕਿਸੇ ਅਪਾਹਜ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਟੋਅ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਾਹਜ ਵਾਹਨ ਤੋਂ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਲਈ,

(f) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਲਈ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,

(g) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਲਈ ਜੋ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਚੈਸਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗੀ;

(h) x x x x

(i) ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲ ਵਾਹਨ ਲਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਵਾਹਨ ਭਾਰ 3,000 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

(j) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਯਾਤਰੀ ਜਾਂ ਮਾਲ ਨੂੰ ਲਿਜਾਏ।

(k) ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਜੋ ਵਾਹਨ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 43 ਅਧੀਨ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,

XXXXXX

(l) x x x x

(m) ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੜ੍ਹ, ਭੂਚਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ, ਸੜਕ 'ਤੇ ਰੁਕਾਵਟ, ਜਾਂ ਅਣਕਿਆਸੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਾਰਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਮੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ।

(n) ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਵਾਜਾਈ ਵਾਹਨ ਲਈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(o) ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਲਈ ਜੋ ਕਿਰਾਏ-ਖਰੀਦ, ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹਾਈਪੋਥੀਕੇਸ਼ਨ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਡਿਫਾਲਟ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਲਕ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ; ਜਾਂ

(p) ਮੁਰੰਮਤ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਾਹਨ ਨੂੰ।

10. ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਨਤੀਜੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਕੋਲ ਵਾਹਨ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਸਥਾਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਦੀ ਚਾਸੀ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਟਰੱਕ ਦੀ ਬਾਡੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ" ਅਤੇ "ਪਰਮਿਟ" ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 149 (2) ਉਹ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਅ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਲਸੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਜੋ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, -(a) ਕਿਰਾਏ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਨ, ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਰਾਏ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਲਈ ਚੱਲਣ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ (b) ਸੰਗਠਿਤ ਰੇਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸਪੀਡ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲਈ, ਜਾਂ (c) ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਨ ਇੱਕ ਆਵਾਜਾਈ ਵਾਹਨ ਹੈ, ਜਾਂ (d) ਸਾਈਡ-ਕਾਰ ਨੂੰ ਜੋੜੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਨ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਾਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੱਟ ਜਾਂ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ, ਦੰਗੇ ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਹੰਗਾਮਾ। ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਬਚਾਅ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਲਿਸੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ

ਨਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ।

XXXXXX

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਏਆਈਜੀ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, CJI] 845

11. ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਾਦਸਾ ਵਾਹਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਾਅਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ 27.02.2013 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਦਸਾ 19.02.2013 ਨੂੰ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਕਿ ਵਾਹਨ ਕੋਲ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

12. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਲੰਘਣਾ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ **ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ**[5] ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲਈ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (4) ਅਤੇ (5) ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 149 (2) (ਏ) (2) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਲਾਭਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: -

"39. ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੋਟਰ ਵਹੀਕਲ ਐਕਟ, 1939 ਦੀ ਧਾਰਾ 96 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਚਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ।

---

[5] (2004) 3 SCC 297

XXXXXX

13. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਮੋਟਰ ਵਹੀਕਲ ਐਕਟ, 1939 ਦੀ ਧਾਰਾ 96 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਬਚਾਅ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ (ਏ) ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ:

69. ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਠੋਸ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਪਾਲਸੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਦੇਖੋ ਸੋਹਣ ਲਾਲ ਪਾਸੀ[6])

70. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਭਾਵ ਸਬੂਤ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਇਹ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਫਰਜ਼, ਸਹੀ ਖੁਲਾਸਾ, ਦਮਨ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨਾਲ ਧੋਖਾਧੜੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਵਾਹਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਲਟ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਤਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

71. ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਐਕਟ 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (4) ਅਤੇ (5) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਡਿਕਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

---

[6] ਸੋਹਨ ਲਾਲ ਪਾਸੀ ਬਨਾਮ ਪੀ ਸੇਸ਼ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (1996) 5 ਐਸਸੀਸੀ 21

XXXXXX

83. ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਜੋ ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਜ਼ੀਰੋ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਭਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (7), ਜਿਸ ਵੱਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

14. ਅਸੀਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਡਰਾਈਵਰ ਕੋਲ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ

ਵਾਹਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਸਥਿਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਤੱਥ ਦਾ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਡਰਾਈਵਰ ਕੋਲ ਜਾਇਜ਼ ਲਾਇਸੈਂਸ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਬੀਮੇ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਵੈਧ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।

15. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਦਸਾ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਣਕਿਆਸੇ ਜਾਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਕੈਨੀਕਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਭਟਕਣਾ ਤੀਜੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀਮੇ ਦੀ ਕਵਰੇਜ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਗੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਅਲੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਲੇਹਰੂ** [7] ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਆਮ ਸਮਝੌਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ: -

XXXXXX

“92. ... ਲੇਹਰੂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬੈਂਚ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ

ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਲੰਘਣਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਾਂ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜੋ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇ..

16. ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ: -

110. (ii) ਪਾਲਸੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) (ਏ) (ii) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ, ਜਾਅਲੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਲਾਇਸੰਸਸ਼ੁਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਪਾਲਸੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

X X X

(vi) ਭਾਵੇਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਵੈਧ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਉਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਪਾਲਸੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਉਲੰਘਣਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਉਕਤ ਉਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਇੰਨੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ/ਹੁੰਦੀ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਪਾਲਸੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ "ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਯਮ"

ਅਤੇ "ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਲੰਘਣਾ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਬਚਾਅ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

[7] (2003) 3 SCC 338

XXXXXX

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਟਾਟਾ ਏਆਈਜੀ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, CJI] 849

(vii) ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਮਾਲਕ ਨੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵਾਜਬ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ (ਜਾਅਲੀ ਜਾਂ ਹੋਰ) ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ।

17. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ **ਛੱਲਾ ਭਰਥੰਮਾ**(ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਣਾ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

18. **ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ** [8] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਐਨਸੀਡੀਆਰਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਲ ਢੋਣ

ਵਾਲੇ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਯਾਤਰੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵਾਲੀ ਬੈਠਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸਿਰਫ 1 + 1 ਸੀ। ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਮੀਨਾ ਵਰਿਆਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ** ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵੱਲੋਂ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

19. ਤੱਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਕੋਰ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, **ਐਚ.ਡੀ.ਐਫ.ਸੀ. ਬੈਂਕ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੇਸ਼ਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ** ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ 10 ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਫਾਈਨਾਂਸਰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਜਾਂ ਇਹ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਫਾਈਨਾਂਸਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਨ ਦਾ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਕਤ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਪੂਰਨਿਆ ਕਲਾ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ** [1] ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (30) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ "ਮਾਲਕ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵਾਹਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ: -

[8] (2016) 3 ਐਸਸੀਸੀ 100

[9] (2007) 5 ਐਸਸੀਸੀ 428

[10] (2015) 3 ਐਸਸੀਸੀ 679

XXXXXX

"16. ... ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਵਾਹਨ ਅਸਾਮ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਨੂੰ 1988 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (30) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ 'ਮਾਲਕ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 'ਮਾਲਕ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਾਂ ਹਾਈਪੋਥੀਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏ-ਖਰੀਦ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 'ਮਾਲਕ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਮਾਲਕ ਵਜੋਂ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੇ ਵਾਹਨ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ 1988 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 146 ਇਹ ਲੋੜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ 1988 ਐਕਟ ਦੇ ਚੈਪਟਰ 11 ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1988 ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

20. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 146 ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜ 'ਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਾਹਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬਾਰੇ।

21. **ਐਚ.ਡੀ.ਐਫ.ਸੀ. ਬੈਂਕ ਲਿਮਟਿਡ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈਪੋਥੀਕੇਸ਼ਨ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਫਾਈਨਾਂਸਰ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਨ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਬੀਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਡੀਲਰ ਤੋਂ ਵਾਹਨ ਲੈਣਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਲਤੀ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਤੱਥ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਫਾਈਨਾਂਸਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਫਾਈਨਾਂਸਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

---

[11] (2014) 14 ਐਸਸੀਸੀ 142

XXXXXX

22. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਨ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੇ ਵਾਹਨ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 146 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਨਾਂ ਬੀਮੇ ਦੇ ਵਾਹਨ ਚਲਾਇਆ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਫਾਈਨਾਂਸਰ 'ਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ, ਵਿੱਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

23. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਹਨ ਕੋਲ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੱਖ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਕੋਲ ਅਸਥਾਈ ਪਰਮਿਟ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 66 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੋ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ

ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵਾਹਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ ੬੬ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਜਾਅਲੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਾਹਨਾਂ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਾਂ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਵਧੇਰੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ **ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ** (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ **ਲਖਮੀ ਚੰਦ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਕੇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ "ਤ੍ਰਿਪਤਕ" ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ. ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਵਾਹਨ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ **ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ** (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ।

XXXXXX

24. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi